

**Antwoorden op de vragen van de themacommissie Ouderenbeleid over de kabinetsnota 'Ouderenbeleid in het perspectief van de vergrijzing' (29389, nr. 5).**

Vragen en antwoorden

1.

In het contact tussen autochtonen en allochtonen speelt met name bij ouderen veel onbegrip over elkaars cultuurverschillen. Vindt het kabinet dat daar meer aandacht voor moet zijn? Zo ja, wat is zij voornemens eraan te doen?

1.

Het verband tussen hogere leeftijd en de mate van begrip voor cultuurverschillen is niet aangetoond. Uit bijvoorbeeld de publicatie "Uit elkaars buurt" (SCP, 2005) blijkt dat het opleidingsniveau en de mate waarin contacten worden onderhouden, een belangrijke rol spelen. Het kabinet voert terzake dan ook een algemeen integratiebeleid en is niet voornemens specifiek beleid voor ouderen te ontwikkelen. Het is aan organisaties op het decentrale niveau, zoals gemeenten en bijvoorbeeld zorginstellingen om te bepalen of onbegrip over cultuurverschillen ter plekke aandacht behoeft.

2.

De rode lijn van de kabinetsnota betreft een zevental basiswaarden als bouwstenen voor het ouderenbeleid. Het begrip "welzijn" wordt daarin niet als zodanig genoemd. Wordt daarvoor de term "kwaliteit van leven" als equivalent gebruikt?

2.

Ja, in dit verband wordt het begrip "kwaliteit van leven", gefundeerd op het zevental basiswaarden, als equivalent van het begrip "welzijn" gebruikt.

3.

De kabinetsvisie hecht veel geloof aan de eigen verantwoordelijkheid van burgers, de marktwerking en een zeer beperkte rol voor de overheid. Acht het kabinet deze houding verantwoord, aangezien de overheid op tal van terreinen noodzakelijk is, bijvoorbeeld om mensen te helpen die hun eigen verantwoordelijkheid niet (geheel) kunnen nemen?

3.

Het kabinet vindt het uitdagen van burgers tot het nemen van eigen verantwoordelijkheid verantwoord in combinatie met het bieden van voorzieningen voor degenen die aan die uitdaging onmogelijk gehoor kunnen geven.

4.

Waarom ontbreekt de betekenis van welzijnswerk voor ouderen vrijwel geheel in deze kabinetsnota? Onderkent het kabinet dit fundamentele belang van welzijn? Zo ja, hoe komt dit tot uiting in het kabinetsbeleid en in het ouderenbeleid in het bijzonder? Acht het kabinet zich verantwoordelijk voor een sociale infrastructuur waarin ouderen optimaal tot hun recht komen en die bijvoorbeeld een beroep door ouderen op de (veel duurdere) gezondheidszorg kan voorkomen? Zo ja, hoe krijgt die verantwoordelijkheid vorm? Zo nee, waarom niet?

4.

Zoals ook uit het antwoord op vraag 2 blijkt, worden in de nota voor de termen "welzijn" en "welzijnswerk" andere woorden gebruikt. De activiteiten waar het om gaat, krijgen aandacht in het kader van het voorstel voor de Wet maatschappelijke ondersteuning (TK 2004/05, 30131, nr. 1). Ook de in dit voorstel opgenomen verdeling van verantwoordelijkheden is hierop van toepassing.

5.

Erkent het kabinet dat, naast het feit dat toekomstige ouderen gemiddeld hoger opgeleid zullen zijn en voorzien zullen zijn van aanvullende inkomsten, veel ouderen afhankelijk zullen blijven van hun AOW-uitkering (eventueel aangevuld met een klein pensioen)? Zo ja, op welke wijze houdt deze kabinetsvisie rekening met deze groep

5.

Door verbeteringen in de pensioenopbouw en een toenemend opleidingsniveau zullen toekomstige ouderen vaker een hoger inkomen hebben dan de huidige ouderen. Het Kabinet erkent evenwel dat er ook in de toekomst een groep ouderen zal zijn die aanwezig is op een relatief laag inkomen. Deze ouderen zijn over het algemeen niet in staat zelf hun inkomen te beïnvloeden. Ouderen met een laag inkomen vormen daarom een belangrijke aandachtsgroep bij de jaarlijkse beoordeling van de koopkrachtontwikkeling. Door extra maatregelen is de inkomenspositie van deze groep de afgelopen jaren daarom ondersteund.

6.

Op welke wijze houdt deze kabinetsvisie rekening met het snel stijgende aantal alleenstaande ouderen, en meer in het bijzonder de grote groep alleenstaande oudere vrouwen (die vaak niet of nauwelijks aanvullend pensioen hebben opgebouwd)?

6.

De stijging van het aantal alleenstaande ouderen is in samenhang bezien met andere ontwikkelingen, zoals de stijging van het opleidingsniveau en de verbetering van de pensioenopbouw. De effecten van deze ontwikkelingen op bijvoorbeeld de zorgvraag, de woningbehoefte en de AOW zijn meegenomen in de analyses die ten grondslag liggen aan de visie. De SER concludeert dat alleenstaanden en daarbinnen de in de toekomst sterk groeiende groep alleenstaande vrouwen, niet per definitie kwetsbaar zijn wat betreft hun inkomen ("Van alle leeftijden", SER, 2005).

7.

Deelt het kabinet de mening dat zij zelf bijdraagt aan het problematiseren van het ouderenbeleid, bijvoorbeeld door de wijze waarop zij spreekt over het veronderstelde grote probleem van de betaalbaarheid van voorzieningen als de Algemene Ouderdomswet (AOW) en de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (AWBZ)? Zo ja, waarom wordt dit beeld geschapen? Zo nee, kan dit beeld met feiten worden ontkracht?

7.

Het kabinet draagt naar zijn mening niet bij aan de problematisering van het ouderenbeleid maar geeft juist aan dat van de vaak gesuggereerde onafwendbaarheid van de problemen geen sprake is door tijdig keuzes te maken.

8.

Op welke wijze heeft het kabinet bij het formuleren van deze visie precies rekening gehouden met haar "groeiagenda"?

8.

De groeiagenda van het kabinet kent drie kernelementen: versterken van de concurrentiepositie, slimmer werken en het activeren van mensen. In de visie op het ouderenbeleid houdt het kabinet rekening met het belang van een sterke concurrentiepositie door maatregelen te nemen die bijdragen aan de beheersbaarheid van de collectieve lasten. Het element slimmer werken spreekt uit bijvoorbeeld de Levensloopregeling. Het activeren van mensen komt terug in de basiswaarde dat ouderen in staat moeten worden gesteld - zolang ze dat kunnen - een actieve bijdrage te leveren aan de samenleving en daaraan volop kunnen deelnemen, in rechten maar ook in plichten. De arbeidsparticipatie van oudere werknemers moet omhoog, leeftijdsdiscriminatie dient in alle opzichten te verdwijnen en vrijwilligerswerk en mantelzorg verdienen waardering als essentiële bijdragen aan de samenleving.

9.

Hoe serieus is volgens het kabinet het probleem van de zware wissel die wordt getrokken op de solidariteit tussen de verschillende generaties, mede gelet op het feit dat na verloop van tijd het aantal werkenden weer zal toenemen ten opzichte van het aantal inactieven?

9.

De veranderingen in de leeftijdsopbouw van de bevolking zijn grotendeels blijvend. Na het hoogtepunt van de vergrijzing in 2040 ('de vergrijzinghobbel') zal het percentage 65-plussers als aandeel van de 20-64-jarigen structureel aanzienlijk hoger blijven dan nu.

Dit zal op zich dus niet leiden tot het na verloop van tijd wezenlijk toenemen van het aantal werkenden ten opzichte van het aantal inactieven.

10.

Waarom neemt het kabinet niet zelf meer verantwoordelijkheid voor het tijdig aanpassen van de bestaande woningvoorraad en het realiseren van nieuwbouw, zoals in het uiterst kritische rapport van de Algemene Rekenkamer (TK 2004-2005, 30047, nr. 4) over wonen, zorg en welzijn is bepleit? Hoe kan de verantwoordelijkheid van het kabinet voor een integraal ouderenbeleid worden waargemaakt als de verantwoordelijkheid voor een essentieel onderdeel als het wonen zo gemakkelijk wordt neergelegd "bij de burgers zelf en bij maatschappelijke organisaties"?

10.

De Minister van VROM zorgt ervoor dat de randvoorwaarden voor het goed functioneren van de woningmarkt aanwezig zijn. De Minister van VROM is er verantwoordelijk voor dat:

- het beleid met betrekking tot de stedelijke vernieuwing (zowel herstructurering als nieuwbouw) wordt ontwikkeld en uitgedragen;

- partijen worden aangesproken en gestimuleerd op het nakomen van de gemaakte, en nog te maken, bestuurlijke afspraken over de stedelijke vernieuwing;
- de Tweede Kamer over de voortgang van de afspraken en de uitvoering wordt geïnformeerd;
- en dat, wanneer daartoe aanleiding is, tot aanvullende maatregelen wordt overgegaan om de realisatie van de beleidsdoelstellingen dichterbij te brengen (onder andere het wegnemen van belemmeringen in wet- en regelgeving).

De concretisering van de verantwoordelijkheid van de Minister van VROM vindt op hoofdlijnen als volgt plaats:

De opgave voor de woningbouw voor de komende jaren wordt regelmatig door de Minister van VROM in beeld gebracht.

De Minister van VROM maakt meerjarenafspraken over bouwprogramma's met gemeenten en provincies. Instrumenten daarbij zijn de rijksbijdragen voor stedelijke vernieuwing (ISV) en bouwlocaties (BLS).

Met de betrokken partijen vindt regelmatig overleg plaats over de knelpunten in de voortgang en mogelijke oplossingen.

Het Bouwbesluit geeft het minimum kwaliteitsniveau aan, waaraan nieuwe woningen moeten voldoen. Hierin zijn ook eisen over toegankelijkheid opgenomen.

De opgave voor de ouderenhuisvesting is per gemeente verschillend. Dit komt door het verschil per gemeente in de mate van vergrijzing van de bevolking, de geschiktheid van de woningvoorraad en de voorzieningen. Ook is de vraag van ouderen zeer gedifferentieerd en afhankelijk van de behoefte aan (andere) woonruimte, comfort, dienstverlening en verzorging.

De aanpassing van de bestaande woningen en woonomgeving en de behoefte aan nieuwbouw met zorg- en welzijnsvoorzieningen zijn daarom alleen op plaatselijk en regionaal niveau te bepalen. Een goed samenspel van gemeenten met maatschappelijke organisaties, marktpartijen en betrokken burgers is daarbij essentieel.

Dit wil niet zeggen dat het kabinet zich niet verantwoordelijk voelt voor het geheel.

In 2003 heb ik, samen met de Minister van VROM een brief naar de Tweede Kamer gezonden waarin de opgave voor de ouderenhuisvesting voor de periode 2003-2015 is aangegeven (TK 2002-2003, 26631, nr. 57). Ik heb in juli 2004, eveneens samen met de Minister van VROM, een actieplan naar de Tweede Kamer gezonden om deze opgave in de komende jaren te realiseren (Actieplan 2004-2006; Investeren voor de toekomst )TK 2003-2004,26631 en 28951, nr. 99).

In dat actieplan is aangegeven hoe deze opgave is te realiseren. Het aantal woningen dat beschikbaar moet komen, is te realiseren door de bouw van woningen, het aanpassen en toegankelijk maken van bestaande woningen en door gerichte woningtoewijzing door de gemeenten van bestaande geschikte woningen. Ook beperkte fysieke ingrepen (zoals een extra trapleuning of het weghalen van drempels) zijn van belang om de woning, zonder deze volledig toegankelijk te maken, toch langer geschikt te laten zijn voor de bewoner (zie ook antwoord op vraag 36)

Daarnaast is in de brief over de voortgang acties ter verhoging van de woningbouwproductie (TK 2004-2005, 27562, nr.4) het belang van het bouwen van toegankelijke woningen in het algemeen en in het bijzonder voor ouderen aangegeven.

De voortgang in de realisatie van geschikte woningen en voorzieningen wordt gemonitord. Als er op grond van de monitor en andere zaken aanleiding toe is, zal ik

acties ondernemen om te voorkomen dat de realisatie van geschikte woningen en voorzieningen achterblijft bij de behoefte.

11.

Waarom vereist de toenemende vraag naar zorg een keuze tussen differentiatie en gelijke toegankelijkheid? Welke keuze maakt het kabinet, en waarom?

11.

Volgens het kabinet ontstaat in de zorg voor de toekomst uit het oogpunt van de beheersbaarheid van de collectieve lasten een toenemende noodzaak van afwegingen onder andere tussen eigen en collectieve verantwoordelijkheid en tussen differentiatie en gelijke toegankelijkheid. Vooral de voortdurende expansie van de medisch-technische mogelijkheden leidt tot een groei van de zorgvraag die de economische groei naar verwachting ver overtreft. Op pagina 56 van de nota gaat het kabinet verder op dit dilemma in. De belangrijkste taak voor de overheid is in dit verband naar de mening van het kabinet het garanderen van de toegang tot een kwalitatief goed basispakket van curatieve zorg en van verzorging voor die ouderen die daarin onvoldoende zelf kunnen voorzien. Meer in detail vooruitlopen op keuzes is niet mogelijk, alleen al vanwege de onvoorspelbaarheid van de ontwikkelingen in medisch-technische mogelijkheden.

12.

Waarom wordt bij de macro-economische invalshoek alleen gekeken naar de gevolgen van de vergrijzing en niet naar de mogelijkheden van ouderen om bij te dragen aan de economie?

12.

Juist ook vanuit de macro-economische invalshoek komt het beleid aan bod dat ten doel heeft de bijdrage van ouderen aan de economie te bevorderen. Als de zinsnede "welke gevolgen heeft de vergrijzing voor de samenleving" (pagina 10) de indruk wekt dat vanuit deze invalshoek de (potentiële) bijdragen van ouderen aan de samenleving worden veronachtzaamd, is dat ten onrechte.

13.

Kan de stelling dat in 1980 achterstandsgroepen werden "ontdekt" worden verklaard? Hebben achterstandsgroepen, helaas, niet altijd al bestaan?

13.

Bedoeld wordt een piek in de publieke aandacht voor de integratie van achterstandsgroepen die in de jaren tachtig onder andere samenhang met de hoge werkloosheid en de erkenning van de blijvende aanwezigheid van verschillende groepen immigranten.

14.

Welke gevolgen heeft het feit dat het dieptepunt in de arbeidsparticipatie alweer ruim tien jaar achter ons ligt voor de kabinetsvisie terzake? Is het probleem van de lage arbeidsparticipatie na het 55ste jaar, mede gelet op de positie van Nederland in internationaal verband, wel zo groot als het kabinet doet voorkomen? Zo ja, op grond waarvan?

14.

Soortgelijke vragen zijn uitgebreid aan de orde gekomen in de Nota naar aanleiding van het Verslag bij de behandeling van de Wet aanpassing fiscale behandeling VUT/prepensioen en introductie levensloopregeling (Tweede Kamer, 2004-2005, 29760, nr. 10). Het antwoord op deze vragen was toen, en is dat ook nu weer, tweeledig:

- *Zorg voor voldoende draagvlak*

Voor het (toekomstig) economisch draagvlak van de collectieve voorzieningen is het niet alleen van belang om te kijken naar het aantal personen dat werkt, maar ook naar het aantal per werkzame persoon feitelijk gewerkte uren. Terwijl de arbeidsparticipatie onder de bevolking van 15-64 jaar in personen gemeten 16% boven het gemiddelde van de EU15 ligt, komt Nederland 4% onder het Europese gemiddelde uit indien wordt gekeken naar het aantal feitelijk gewerkte uren per hoofd van de potentiële beroepsbevolking. Tegen deze achtergrond wordt in het beleid met het oog op het economische draagvlak doorgaans gewerkt met de reguliere CBS-werkgelegenheidscijfers die alleen betrekking hebben op banen van 12 uur en meer per week. Dat geldt ook voor de werkgelegenheid onder ouderen van 55-64 jaar. In 2003 is de arbeidsparticipatie van ouderen volgens het CBS uitgekomen op 38,6%. Ondanks de stijging sinds 1993 blijft de arbeidsparticipatie in Nederland daarmee onder het EU15-gemiddelde van 41,7%.

- *Stijging arbeidsparticipatie ouderen vertekend door demografie*

Vaak wordt gedacht dat de stijging van de arbeidsparticipatie van ouderen van de afgelopen 10 jaar bij ongewijzigd beleid ook de komende jaren doorzet. Dat is echter niet het geval. De omvangrijke naoorlogse geboortegolf die begonnen is met het passeren van de leeftijdsgrens van 55 jaar, tilt nu het gemiddelde van de arbeidsparticipatie van 55-64 jarigen omhoog, maar zorgt de komende jaren zonder nader beleid voor een terugval omdat deze golf dan de leeftijdsgrens van 60 jaar gaat passeren. Zonder verhoging van de gemiddelde uittreedleeftijd zal de arbeidsparticipatie van ouderen de komende jaren slechts beperkt stijgen.

Voor een uitgebreide toelichting wordt verwezen naar de genoemde Kamerstukken.

15.

Kan de stelling dat voorzieningen onder "zware druk" staan worden verklaard en met feiten worden onderbouwd?

15.

De bewering is dat de *houdbaarheid* van voorzieningen onder zware druk staat en dat dit er zonder tijdige maatregelen toe zal leiden dat op termijn de voorzieningen onder zware druk komen te staan. Voor de onderbouwing wordt verwezen naar in de nota opgenomen analyses.

16.

Ook in de toekomst zal er een omvangrijke groep ouderen zijn met beperkte financiële en zal niet iedereen van het "Zwitserlevengevoel" kunnen profiteren. Op welke wijze houdt de kabinetsvisie hiermee rekening?

16.

Zie het antwoord op vraag 5.

17.

Er zijn werkgevers die verhinderen dat oudere werknemers zich verder kunnen ontwikkelen, zeker in economisch mindere tijden. Welke maatregelen, behalve het vervullen van een voorbeeldfunctie in haar rol als werkgever, ter bestrijding hiervan, beoogt het kabinet?

17.

De Regiegroep GrijsWerkt bevordert het maken van afspraken en regelingen over de inzet en inzetbaarheid van oudere werknemers. Denk daarbij aan leeftijdsbewust personeelsbeleid, deeltijdpensioen, scholing, optimaliseren van arbeidsomstandigheden en mobiliteit. Daarbij spelen het wegnemen van vooroordelen, bewustwording, nut en noodzaak en beeldvorming een belangrijke rol. GrijsWerkt ondersteunt goede voorbeelden en verspreidt deze voorbeelden ook actief o.a. via hun website [www.senior-power.nl](http://www.senior-power.nl).

18.

Waarom kiest het kabinet ter bevordering van de arbeidsparticipatie van 55-plussers louter voor negatieve maatregelen, zoals het fiscaal onmogelijk maken van vervroegd uittreden, en niet voor positieve maatregelen, bijvoorbeeld het helpen scheppen van zodanige (werk- en levens)omstandigheden dat mensen daadwerkelijk langer door kunnen werken?

18.

Er zijn diverse positieve prikkels om de arbeidsparticipatie van 55-plussers te stimuleren. Enkele voorbeelden zijn: arbeidskorting, WAO- basispremie en de 'Tijdelijke subsidieregeling stimuleren leeftijdsbewust beleid' waarvoor € 21 miljoen beschikbaar is gesteld. Gezien het aantal aanvragen (circa 700) blijkt de regeling aan te slaan bij werkgevers. De 'Regiegroep GrijsWerkt' zorgt voor verspreiding van de voorbeelden van 'good practices' om maximaal effect te realiseren. De regiegroep heeft tevens als taak leiding te geven aan een communicatietraject, bewerkstelligen dat afspraken met en tussen sociale partners tot stand komen en monitoren en ondersteunen van bestaande initiatieven.

19.

Wat is de stand van zaken inzake de uitvoering van de motie-Bussemaaker c.s. (29760, nr. 45) die de regering verzoekt de voor- en nadelen te onderzoeken van een flexibilisering van de pensionering, zodanig dat mensen zowel voor hun 65ste als na hun 65ste met pensioen kunnen gaan, waarbij 65 jaar het uitgangspunt is en blijft en waarbij geldt: hoe later de pensionering, hoe voordeliger het is?

19.

Bij brief van 4 juli 2005 (AV/PB/05/44447) is aan de Tweede Kamer meegedeeld dat flexibilisering van de pensioenleeftijd géén doel op zichzelf is, maar vooral moet worden gezien als een voorwaarde om het doorwerken na de 65<sup>e</sup> verjaardag mogelijk te maken. Flexibilisering van aanvullende pensioenen is niet nodig om te bewerkstelligen dat men een hoger pensioen krijgt naarmate men de pensionering langer uitstelt. Binnen het systeem van de aanvullende pensioenen is dit uitgangspunt al sinds jaar en dag

ingeburgerd; uitstel van pensioen leidt via actuariële herrekening tot een hoger pensioen. De fiscale regelgeving stimuleert dit ook.

Het is naar de opvatting van het kabinet niet nodig om de AOW-gerechtigde leeftijd te flexibiliseren. De AOW bevat naar het oordeel van het kabinet geen onderdelen die het werken na het 65<sup>e</sup> jaar belemmeren.

20.

Waarom kiest het kabinet er niet voor eerst de arbeidsparticipatie van de leeftijdscategorie 55-64 te bevorderen, alvorens het werken na het 65ste levensjaar te stimuleren?

20.

Het is uiteraard belangrijker om de arbeidsparticipatie van mensen in de leeftijdscategorie tussen 55-65 jaar te verhogen dan die van mensen van 65 jaar en ouder. Het kabinetsbeleid is ook met name op die categorie gericht. Echter, daar waar uit de praktijk signalen komen dat mensen belemmeringen ondervinden om door te werken, daar waar zij en hun eventuele werkgever dat graag willen, acht het kabinet het wel gewenst om die signalen serieus te nemen en die belemmeringen weg te werken.

Het wegnemen van die (wettelijke) belemmeringen is ook wenselijk om bij te dragen aan een meer evenwichtige beeldvorming over oudere werknemers. Het bestaan van die belemmeringen kan ongewild bijdragen aan de gedachte dat ook de overheid het werken van mensen ouder dan 65 jaar als iets bijzonders of zelfs iets ongewensts ziet. Het wegnemen van (ongefundeerde) vooroordelen en mythes over de oudere werknemer is één van de grote uitdagingen voor de komende jaren. Het wegnemen van die wettelijke belemmeringen kan daaraan een bijdrage leveren en op die manier ook een gunstige invloed hebben op de arbeidsparticipatie van werknemers tussen de 55-65 jaar.

21.

Zijn de vier CPB-scenario's speciaal met het oog op deze kabinetsvisie ontwikkeld? Waarom komen de scenario's in het vervolg van de notitie nauwelijks terug? Wat is precies het doel van de scenario's? Welke kosten zijn gemoeid met het ontwikkelen van de scenario's?

21.

De vier CPB-scenario's zijn niet speciaal met het oog op deze kabinetsvisie ontwikkeld. De ontwikkelkosten vallen buiten dit kader. Bij de visieontwikkeling is van de scenario's (sets van aannames) gebruikt gemaakt omdat de kennis over de waarschijnlijkheid van belangrijke ontwikkelingen en de daaruit resulterende economische groei beperkt is. Met de scenario's kon het verkennen van mogelijke uitkomsten en interventies bij verschillende combinaties van aannames op consistente en consequente wijze gebeuren. Uit blijkt de verschillende scenario's blijkt bijvoorbeeld de robuustheid van de opgave voor wonen en zorg en het effect van de leefstijl op de vraag naar verschillende combinaties van wonen en zorg.

22.



Waarom leidt het feit dat ouderen afhankelijk zijn van sociale voorzieningen tot een "passieve houding"? Sinds wanneer beschouwt het kabinet de AOW als een sociale voorziening en niet als een recht op ouderdomspensioen?

22.

Het kabinet onderscheidt in zijn nota vier leefstijlen van ouderen. Een hiervan betreft de "verzorgde ouder". Deze heeft een lager opleidingsniveau, is niet in de gelegenheid geweest vermogen op te bouwen, heeft vaak alleen een AOW-uitkering, woont alleen en heeft niet de mogelijkheden waarover de recreant beschikt. De recreant daarentegen is welvarend en gericht op een ontspannen oude dag. Deze achtergronden maken, volgens het kabinet, (vaak noodgedwongen) een meer passieve houding bij de verzorgde plausibel, omdat hem de "middelen" ontbreken initiatieven te ontwikkelen en uit te voeren.

Het kabinet beschouwt de AOW niet als een sociale voorziening. Deze wet maakt onderdeel uit van de sociale verzekeringswetten en is – naast Anw, AKW en AWBZ – één van de vier volksverzekeringen. Op grond van de AOW hebben verzekerden een recht op ouderdomspensioen bij het bereiken van de 65-jarige leeftijd.

23.

Waarop baseert het kabinet haar stelling dat het aantal ouderen met een lagere opleiding niet meer zal toenemen?

23.

Deze stelling is gebaseerd op de gegevens over toekomstige ouderen die al zijn geboren zijn en hun opleiding al hebben genoten.

24.

Op welke wijze zal het kabinet in de toekomst deeltijdarbeid bevorderen?

24.

Werken in deeltijd draagt bij aan een 'positieve work-life balance'. Werknemers die in deeltijd werken rapporteren ook minder arbeidsgerelateerde gezondheidsklachten zo blijkt uit internationaal onderzoek. Bovendien zou zonder deeltijdarbeid een deel van de vrouwen onvrijwillig buiten de arbeidsmarkt blijven. Voor veel moeders is deeltijdarbeid een noodzakelijke voorwaarde om arbeid en zorg met elkaar te kunnen combineren. Het is echter belangrijk dat deeltijdwerken een keuze is en niet een noodzakelijkheid wegens gebrek aan voorwaarden voor het combineren van zorg met een (voltijd-) baan.

Nederland heeft echter in vergelijking met de andere lidstaten van de EU een relatief hoog aandeel deeltijdwerkers en een laag aantal gewerkte uren per werknemer (1340 uur per jaar ten opzichte van gemiddeld 1615 uur voor de EU). De regering acht het wenselijk dat werknemers met een kleine deeltijdbaan meer uren gaan werken om het groeivermogen van de Nederlandse economie te verbeteren.

Het beleid is erop gericht voor werknemers zodanige voorwaarden te scheppen dat een (voltijd-)baan te combineren is met andere activiteiten zoals zorg en scholing, onder andere doordat daarvoor gedurende de levensloop tijd kan worden ingeruimd (verlof). De levensloopregeling draagt hieraan bij. Ook de Wet kinderopvang maakt het makkelijker om werk en zorg te combineren. De Wet aanpassing arbeidsduur maakt het voor werknemers mogelijk de arbeidsduur aan te passen (zowel door arbeidsduurvermindering als – vermeerdering).

25.

Neemt het kabinet maatregelen om de arbeidsparticipatie van jongeren, vrouwen en allochtonen verder te bevorderen? Zo ja, welke? Zo neen, waarom niet?

25.

Het kabinet wil de arbeidsparticipatie verhogen via een activerend arbeidsmarktbeleid. Met algemeen beleid moeten belemmeringen worden weggenomen die mensen (ouderen, jongeren, allochtonen, vrouwen) ondervinden als ze willen participeren op de arbeidsmarkt. Waar nodig is ruimte voor aanvullende maatregelen. In 2005 (Rijksbegroting Sociale Zaken en Werkgelegenheid 2005, begroting XV) wordt een beschrijving gegeven van aanvullende maatregelen. Het gaat daarbij onder meer om de oprichting van een landelijk diversiteitcentrum, inzet van diverse instrumenten ten behoeve van de bestrijding van jeugdwerkloosheid (o.a. Taskforce Jeugdwerkloosheid), stimuleren van langer werken (tijdelijke stimuleringsregeling, instelling Regiegroep Grijs Werkt) en de Commissie PaVEM.

26.

Kan het kabinet een nadere omschrijving geven van de door haar gememoreerde generatie van "superwomen"? Aan welke eigenschappen voldoen deze vrouwen, en om hoeveel vrouwen zal dat naar schatting gaan?

26.

Met de generatie 'superwomen' wordt bedoeld op de vrouwen waarvoor vanaf de jaren tachtig het ideaalbeeld terrein won van een vrouw die succesvol is op haar werk en ook nog eens een fantastische moeder is. De taakcombineerder (mannen en vrouwen) wordt onder andere beschreven in de "Emancipatiemonitor 2002" (SCP, CBS, 2002). In deze publicatie is te vinden dat in 1975 14% van de vrouwen minimaal 12 uur per week betaalde arbeid en minimaal 12 uur huishoudelijke en zorgarbeid verricht. In 2000 was het percentage toegenomen tot 39%.

27.

Heeft het kabinet naast het aantal mensen met een aanvullend pensioen ook de hoogte van dat pensioen onderzocht? Welk gedeelte van deze groep beschikt slechts over een klein aanvullend pensioen?

27.

Onderstaande tabel geeft beeld van de hoogte van het aanvullend pensioen van ouderen.

**Tabel Huishoudens naar hoogte aanvullend pensioen**

	Totaal	geen aanvullend pensioen	< 2178 euro  in %	2178- < 5445	> 5455 euro
1996	100	19.3	25.6	20.5	34.6
1998	100	19.1	23.7	20.6	36.6
2000	100	18.3	20.4	20.7	40.7

Bron: CBS

28.

Kan het kabinet de samenhang aangeven tussen het beleidsmatige streven naar een grotere deelname aan aanvullende pensioenen en de positieve trend in de toekomstige inkomensontwikkeling bij ouderen?

28.

Doordat tijdens de werkzame periode vaker wordt deelgenomen aan een pensioenregeling zal er op 65 jarige leeftijd ook vaker recht ontstaan op een aanvullend pensioen. Dit verbetert de inkomenspositie van de toekomstige ouderen ten opzichte van de huidige generatie ouderen die nog niet altijd gedurende het gehele arbeidzame leven heeft deelgenomen aan een pensioenregeling.

29.

Waarom heeft het kabinet, gelet op haar streven de AOW te laten meestijgen met de welvaartsontwikkeling, slechts besloten tot een beperkte koppeling met de loonstijging? Waarom kan het meegroeien van de AOW met de welvaartsontwikkeling op de lange termijn niet worden gegarandeerd? Is al dan niet bieden van deze garantie een politieke keuze is? Waarom maakt het kabinet deze keuze niet?

29.

De Wet Koppeling met Afwijkingsmogelijkheid (WKA) heeft als hoofdregel dat het wettelijk minimumloon en de sociale uitkeringen worden gekoppeld aan de gewogen contractloonstijging van bedrijven en overheid. Hierdoor delen minimumloners en uitkeringsgerechtigden in de algemene welvaartsontwikkeling. Deze hoofdregel geldt echter niet onvoorwaardelijk.

De WKA voorziet in de mogelijkheid van de hoofdregel af te wijken, met name indien sprake is van een bovenmatige loonontwikkeling waarbij de loonstijging de loonruimte als som van arbeidsproductiviteitsstijging en prijsstijging zodanig te boven gaat dat hiervan schade voor de werkgelegenheid kan worden verwacht. In zo'n situatie, die zich in de toekomst opnieuw zou kunnen voordoen, kan ont koppeling noodzakelijk zijn voor het binnen bereik brengen van de voorwaarden waaronder de koppeling weer mogelijk wordt zonder dat daardoor de toekomstige ontwikkeling van de welvaart extra in gevaar wordt gebracht. De inmiddels gematigde loonontwikkeling rechtvaardigt een herstel van de koppeling per 1 januari 2006.

30.

Is het kabinet wel of niet voornemens de pensioengerechtigde leeftijd te verhogen?

30.

Het kabinet is niet van plan om gedurende deze regeerperiode voorstellen hierover bij de Tweede Kamer aanhangig te maken.

31.

Kan het kabinet in dit verband nogmaals toelichten waarom de AOW gebaseerd is op opbouwjaren en waarom de AOW als franchise in de aanvullende pensioenen is verdisconteerd?

31.

In de AOW is de solidariteitsgedachte diep verankerd: de samenhang tussen het recht op uitkering en de premiebetaling wordt verkregen door de hoogte van de uitkeringen afhankelijk te stellen van het aantal jaren, dat de belanghebbende verzekerd is geweest en van het aantal verschuldigde premies dat is betaald. Degene die verzekeringsplichtig is, wordt tevens als premieplichtig aangemerkt. Echter, degene die verplicht verzekerd is maar die geen inkomen heeft, bouwt toch verzekeringsjaren op. Er is dan dus sprake van een gratis opbouw, waardoor in feite iedereen die altijd in Nederland heeft gewoond, vanaf de pensioengerechtigde leeftijd recht heeft op een vol AOW-pensioen. Afgezien van schuldige nalatigheid in de premiebetaling is de enige mogelijkheid om op het AOW-pensioen te worden gekort het ontbreken van verzekerde jaren gedurende de periode van 50 jaar (15-65 jaar), dat het AOW-pensioen kan worden opgebouwd. Een gratis verzekeringsopbouw als in de AOW is ondenkbaar in een systematiek, waarbij de hoogte van de uitkeringen afhankelijk wordt gesteld van de hoogte van de ingelegde premies.

Binnen de aanvullende pensioenen wordt rekening gehouden met het feit dat alle in Nederland werkzame werknemers bij het bereiken van de 65-jarige leeftijd een AOW-pensioen ontvangen. Dit gebeurt over het algemeen door een franchise te hanteren; een bepaald gedeelte van het salaris waarover geen pensioenpremie wordt betaald en waarover dus ook geen pensioenrechten worden opgebouwd. Hierdoor wordt voorkomen dat het totale inkomen van een gepensioneerde (AOW plus aanvullend pensioen) rond of zelfs boven de 100% van het inkomen tijdens de werkzame periode zou komen.

Het kabinet acht het hanteren van een franchise dus ook alleszins acceptabel. De hoogte van de franchise is afhankelijk van de afspraken die sociale partners hierover maken. Dit is gezien de primaire verantwoordelijkheid van sociale partners ook logisch; zij spreken immers ook de andere variabelen af die de hoogte van het aanvullende pensioen bepalen. In de fiscale regelgeving zijn wel minimumvoorwaarden aan de hoogte van de franchise gesteld, mede vanuit het perspectief dat anders het totale pensioeninkomen boven de 100% uit zou kunnen komen.

In de brief van 13 december 1999 is door de toenmalige staatssecretaris Hoogervorst (Kamerstukken II 1999/2000, 25 694 nr. 7) aangegeven dat het beleidsmatig de voorkeur zou hebben als in pensioenregelingen het wettelijk minimumloon als franchise zou worden gehanteerd. Een directe of automatische koppeling met de hoogte van de AOW-pensioenen wordt onwenselijk geacht.

Een beleidsmatige koppeling met het minimumloon is ook consistent met de verantwoordelijkheidsverdeling tussen overheid en sociale partners als het gaat om arbeidsvoorwaarden. Partijen hebben contractsvrijheid als het gaat om de hoogte van de

lonen, maar de wetgever heeft daarin wel een bodem in aangebracht in de vorm van het wettelijk minimumloon. Partijen hebben eveneens contractsvrijheid waar het gaat om de arbeidsvoorwaarde pensioen. Ook hier heeft de overheid voorzien in een bodem voor het inkomen na het 65<sup>e</sup> jaar door middel van het AOW-pensioen en kan de verantwoordelijkheid van sociale partners beperkt blijven tot het niveau daarboven. Het kabinet onderschrijft de uitgangspunten uit die brief ook thans nog volledig.

32.

Welke maatregelen neemt het kabinet om iets te doen aan het probleem van de snel groeiende groep mensen met een onvolledige AOW-opbouw?

32.

Mensen die een onvolledig AOW-pensioen ontvangen, kunnen in aanmerking komen voor een uitkering op grond van de Wet Werk en Bijstand (WWB). De onvolledige AOW-pensioenopbouw is een uitvloeisel van de systematiek van deze wet. Deze komt er op neer, dat alleen personen gedurende de periode dat zij in Nederland wonen, ouderdomspensioen opbouwen. Bovendien kunnen degenen die voor het eerst verzekeringsplichtig worden, gebruik maken van de mogelijkheid om achterliggende, niet-verzekerde jaren, met behulp van de vrijwillige AOW-verzekering in te kopen. Het kabinet ziet op dit moment geen aanleiding om deze systematiek nader te bezien. Overigens verwijst het kabinet in dit verband naar het antwoord op vraag 54.

33.

Waarop baseert het kabinet haar stelling dat de omvang van de korting op de AOW naar verloop van tijd zal afnemen?

33.

Het kabinet verwacht dat de omvang van de korting op het AOW-pensioen geleidelijk zal afnemen door de lagere leeftijd waarop immigranten ons land binnenkomen en ook door een afname van hun aantal. Daardoor wordt de periode, gedurende welke zij AOW-pensioen jaren opbouwen, langer.

34.

Is het kabinet voornemens de "solidariteit binnen de generatie ouderen" te bevorderen teneinde iets te doen aan de toenemende inkomensongelijkheid? Zo ja, op welke wijze? Denkt het kabinet bijvoorbeeld aan een vergroting van het deel van de AOW dat door belastingen wordt opgebracht? Zo neen, waarom niet?

34.

In algemene zin is dit kabinet van mening, dat de discussie over de toekomstbestendigheid van de AOW, inclusief de financiering, maatschappelijk verder gevoerd moet worden met oog voor zowel de effectiviteit van het beleid als voor het maatschappelijk draagvlak. Het kabinet zal op dit terrein gedurende de lopende regeerperiode geen nieuwe initiatieven ondernemen. Overigens kan, naar aanleiding van deze vraag, nog het volgende worden opgemerkt:

In z'n advies "Werken aan zekerheid" uit 1997 stelde de SER destijds een paar maatregelen voor, die tot doel hadden de toekomstige groei van de AOW-lasten te laten betalen door de gehele samenleving. Een van die maatregelen behelsde een uitbreiding van de AOW-financiering uit de algemene middelen, zodanig dat naast actieven ook

AOW-gerechtigden een evenredige bijdrage zouden moeten leveren aan de toename van de AOW-lasten.

In 1998 heeft het kabinet een maximum AOW-premiepercentage ingevoerd. Deze bedraagt 18,25%. Het feitelijke AOW-premiepercentage bedraagt al enkele jaren 17,9%. De niet uit de premies bekostigde AOW-uitgaven worden gefinancierd uit de algemene middelen. Dit betekent, dat de groei van de AOW-uitgaven als gevolg van de vergrijzing mede wordt bekostigd uit de algemene middelen. In zoverre leveren de AOW-gerechtigden nu al een bijdrage aan de financiering van hun eigen uitkering.

35.

Op welke wijze wordt de enorme opgave met betrekking tot nieuwbouw en verbouw van woningen gerealiseerd? Hoe kan deze opgave worden bewerkstelligd bij een terugtrekkende overheid?

35.

Zie het antwoord op vraag 10.

36.

Is het kabinet op de hoogte van het pleidooi van de vereniging van woningcorporaties Aedes om het totale woonsegment uit de zorgsector weg te halen? Hoe staat het kabinet hier tegenover? Wat vindt het kabinet van het standpunt van Aedes dat de vermelde kwantitatieve opgave op het gebied rond wonen met zorg en welzijn niet onderschrijft?

Is het niet van het grootste belang dat hierover overeenstemming wordt bereikt met de woningbouwcorporaties? Wat vindt het kabinet van de stelling van Aedes dat op het gebied van wonen nog te veel categoriaal wordt gedacht? Deelt het kabinet de mening van Aedes dat omwille van betaalbaarheid van woningen een goede regeling rond zorginfrastructuur, huursubsidie en andere betaalbaarheidondersteuning essentieel is? Zo ja, welke initiatieven neemt het kabinet hiertoe? Hoe is de verslechtering van de huursubsidie hiermee te rijmen? Zo nee, waarom niet?

36.

Het kabinet is op de hoogte van de visie van Aedes op het terrein van wonen met zorg en welzijn, maar niet van een pleidooi zoals dat in de vraag is aangegeven.

Een ambtelijke werkgroep van VROM en VWS is begin 2005 gestart om de gevolgen voor VROM van het financieel scheiden van wonen en zorg in beeld te brengen, zoals in de kabinetsnota is aangegeven. De opdracht van die werkgroep is een inventarisatie te maken van de effecten van die financiële scheiding voor de diverse VROM beleidsterreinen zowel voor bestaande als nieuwe intramurale voorzieningen. Afhankelijk hiervan zullen VROM en VWS bezien wat er mogelijk is.

Met Aedes is het kabinet van mening dat niet elke oudere bewoner of bewoner met een fysieke beperking een volledig in- en extern toegankelijke woning behoeft. In veel gevallen is de bestaande huur- of eigen woning met enkele ingrepen (bijv. toilet op de slaapverdieping, extra beugels in natte cel en een tweede leuning bij de trap) meer geschikt te maken, waardoor de bewoner toch zelfstandig kan blijven wonen zo nodig met zorg en welzijn.

Het Rijk activeert, stimuleert en faciliteert lokale partijen om op het gebied van wonen, zorg en welzijn samen te werken. De gemeente is daarbij de regisseur. Gezamenlijk

dienen ze de lokale behoefte aan toegankelijke woningen met zorg en welzijn te realiseren.

Het kabinet deelt de mening van Aedes dat een goede regeling rond zorginfrastructuur essentieel is. Het kabinet is nu bezig met het ontwikkelen van een nieuwe financieringssysteem voor zorginfrastructuur. Hierbij zullen de argumenten van Aedes uiteraard worden betrokken.

Binnen de Huursubsidiewet houdt VROM rekening met de omstandigheid dat zelfstandig wonende ouderen door eventuele lichamelijke beperkingen en/of zorgbehoefte aangewezen kunnen zijn op wat duurdere woningen. Zo wordt voor ouderenhuishoudens (eenpersoons en meerpersoons) het deel van de huurprijs dat uitgaat boven de zogeheten aftoppingsgrens waarboven vaak geen huursubsidie meer wordt verstrekt, nog voor 50% vergoed door de huursubsidie. Ook is de basishuur, dus dat deel van de huur dat een huishouden in elk geval zelf moet betalen voor de ouderenhuishoudens in de laagste inkomenscategorieën lager dan voor de overige minima (per 1 juli 2005 namelijk € 191,- voor eenpersoonsouderenhuishoudens en € 189,19 voor meerpersoonsouderenhuishoudens). Dit geldt niet alleen voor ouderen met uitsluitend AOW maar ook voor ouderen die daarnaast een klein pensioentje hebben. Wel ondervinden ook ouderen sinds 1 juli 2004 een verhoging van de eigen bijdrage in de huursubsidie (per 1 juli 2004 € 12 per maand; dit bedrag wordt per 1 juli 2005 verhoogd tot € 14,28), als voortvloeisel van de bezuinigingstaakstelling uit het Hoofdlijnenakkoord. Dit is het gevolg van de keuze om de pijn van deze bezuiniging zo veel mogelijk gelijkelijk te verdelen, door een generieke verhoging van de eigen bijdrage voor alle huishoudens. Met deze keuze heeft het parlement ingestemd. Tegenover deze extra verhoging staat, dat het percentage waarmee het inkomensafhankelijke deel van de basishuren jaarlijks wordt geïndexeerd vorig jaar slechts 1,8% bedroeg en dit jaar zelfs -0,6%.

37.

Denkt het kabinet dat het scenario waarin mantelzorg te gelde wordt gemaakt en een verschuiving optreedt naar professionele zorg realistisch is? Zo ja, op grond waarvan?

37.

Voor het antwoord op deze vraag verwijs ik naar de notitie "De mantelzorger in beeld" die onlangs aan de Kamer is aangeboden (TK 2004/05, 30169, nr. 1.). Daarin wordt aangegeven dat eerst nader onderzoek noodzakelijk is alvorens uitspraken van meer kwantitatieve aard kunnen worden gedaan over de relatie tussen mantelzorg en PGB.

38.

Waarom vraagt eigen verantwoordelijkheid om aanpassing van het beleid? Is het kabinet van oordeel dat burgers te veel "leunen" op voorzieningen van de overheid? Zo ja, kan deze stelling met feiten worden onderbouwd? Zo neen, waarom is beleidswijziging nodig?

38.

De constatering dat eigen verantwoordelijkheid vraagt om aanpassing van het beleid maakt deel uit van de analyse met betrekking tot het CPB scenario Wereldeconomie

(pagina 28). Het kabinet is niet van mening dat burgers te veel "leunen" op voorzieningen van de overheid. De strekking van de bewering is wel dat (prijs)prikkels van het overheidsbeleid het beroep op collectieve voorzieningen onnodig kunnen vergroten, zelfs als burgers in sterke mate bereid zijn om eigen verantwoordelijkheid te nemen, zoals in het scenario Wereldeconomie verondersteld wordt. Als voorbeeld van een negatieve prijs incentive en de oplossing daarvoor wordt in de nota de voorgenomen overheveling van de huishoudelijke verzorging uit het AWBZ-pakket naar de WMO genoemd. Het SCP stelt dat dit zal leiden tot een stijging van de vraag naar persoonlijke verzorging en naar zorg met opname (SCP-publicatie 2004/11). Deze verschuiving is in theorie mogelijk omdat in het verleden ook verblijfsindicaties werden afgegeven voor lichte zorg- en ondersteuningsvormen. De centrale aansturing van de indicatiestelling en landelijk uniform toepassen van protocollen moet dergelijke onnodige substituties voorkomen. Met de start van het Centrum Indicatiestelling Zorg (CIZ) per 1 januari 2005 zijn de voorwaarden geschapen voor deze taak.

39.

Deelt het kabinet het oordeel dat veel technische snufjes, zoals automatische alarmering en Global Positioning System (GPS) op de rollator, niet (goed) geschikt zijn voor de groeiende groep dementerende ouderen?

39.

De gevolgen van de vergrijzing zijn o.a. een afnemende beschikbaarheid van personeel en een toenemende premiedruk in de gezondheidszorg. Deze gevolgen zijn bij ongewijzigd beleid groot. Het kabinet is van mening dat innovatie een belangrijke rol kan spelen bij het verhogen van de arbeidsproductiviteit en het vinden van interventies in de zorg die effectiever zijn dan de bestaande interventies, kortom ontwikkelingen die de doeltreffendheid van, b.v. de AWBZ, kunnen verhogen.

Innovatie komt vaak tot stand door het verbinden van bestaande zaken tot iets wat een nieuwe functionaliteit heeft. In mijn tekst voor de nota heb ik alarmering verbonden met GPS en op een rollator geplaatst om een tot de verbeelding sprekend voorbeeld te geven. Bij mijn weten is een rollator met GPS en alarmering geen werkelijkheid. Het is niet mijn bedoeling met dit voorbeeld een uitspraak te doen over de geschiktheid hiervan voor mensen met dementie.

40.

Welke concrete maatregelen worden genomen om leeftijdsdiscriminatie tegen te gaan?

40.

Op 1 mei 2004 is de Wet gelijke behandeling op grond van leeftijd bij arbeid (WGBL) in werking getreden. De wet verbiedt leeftijdsdiscriminatie op de terreinen arbeid, beroep en beroepsonderwijs. Onderscheid op grond van leeftijd is alleen toegestaan als het objectief gerechtvaardigd kan worden. De Commissie Gelijke Behandeling (CGB) houdt toezicht op de naleving van de wet. Mensen die zich ongelijk behandeld voelen op grond van hun leeftijd kunnen bij de CGB terecht met verzoeken om een oordeel. In het jaar na de inwerkingtreding van de WGBL heeft de CGB 44 oordelen uitgesproken over de grond leeftijd (1 mei 2004 – 1 mei 2005). Deze oordelen zijn gepubliceerd op [www.cgb.nl](http://www.cgb.nl).



Sinds de inwerkingtreding van de WGBL heeft het ministerie van SZW aandacht besteed aan voorlichting over gelijke behandeling op grond van leeftijd via [www.szw.nl](http://www.szw.nl), artikelen in tijdschriften, attenderingsadvertenties en radiospotjes.

Het Expertisecentrum LEEFtijd is op verzoek van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid gestart met het project 'Vacatures voor alle leeftijden'. Doel van dit project is het tegengaan van (ongemotiveerde) leeftijdsgrenzen in personeelsadvertenties. Samen met antidiscriminatiebureaus geeft LEEFtijd voorlichting aan werkgevers. Daarnaast wordt in overleg met de CGB een checklist ontwikkeld om werkgevers meer houvast te bieden bij het gebruik van leeftijdonderscheid in personeelsadvertenties.

In maart 2005 is het project 'Leeftijd en arbeid; naar een duurzame inzet van alle leeftijden bij arbeid', dat het Expertisecentrum LEEFtijd met subsidie van het ministerie van SZW heeft uitgevoerd, afgerond. Dit project was gericht op het adviseren van onder meer werkgevers, vakbonden en arbeidsbemiddelaars (zoals de CWI) over de WGBL en stereotype beeldvorming rond leeftijd.

41.

Is de kabinetsnota niet te positief gestemd over de effecten van het levensloopbeleid, aangezien dat lang niet voor iedereen soulaas zal bieden? Zo neen, waarom niet?

41.

In de nota is (op pagina 33) uiteengezet welke perspectieven het levensloopbeleid biedt. De door de overheid (fiscaal) ondersteunde mogelijkheid om te sparen voor periodes van onbetaald verlof biedt meer mogelijkheden voor het combineren van arbeid en herscholing of zorg. Dergelijke extra mogelijkheden voor het combineren van taken en verantwoordelijkheden kunnen arbeidspotentieel naar de arbeidsmarkt trekken of voor de arbeidsmarkt behouden. Verder kan verlof besteed aan herscholing, zo stelt de nota, bijdragen aan langduriger productiviteit van menselijk kapitaal. Verlof voor zorgtaken kan ook, juist in het spitsuur van het leven, ontlastend werken en voorkomen dat mensen voortijdig opgebrand raken.

Deze positieve effecten zullen vooral op de langere termijn zichtbaar worden. Immers: levensloopbeleid veronderstelt een omslag in denken, waarbij steeds wordt geanticipeerd op de consequenties van het handelen nu voor de verdere levensloop.

Zo gaat de levensloopregeling er vanuit dat een werknemer vanaf zijn of haar intrede op de arbeidsmarkt rekening houdt met een mogelijke toekomstige behoefte aan verlof (voor zorg of scholing of herbezinning) op enig moment tijdens de loopbaan en daarom van meet af aan een percentage van haar of zijn loon opzij zet voor de financiering van onbetaald verlof. Ook wanneer een klein percentage van het brutoloon gespaard wordt (bijvoorbeeld door werknemers met een smalle beurs), kan na verloop van enige jaren een periode van verlof gefinancierd worden. Daarmee zullen positieve effecten van levensloopbeleid niet tot een bepaalde groep beperkt hoeven zijn.

42.

Hoe wordt in de praktijk bewerkstelligd dat voorzieningen zullen uitmonden in een "rechtvaardig resultaat"?

42.

Voor het oordeel over de rechtvaardigheid van het resultaat van een voorziening zijn twee aspecten van belang. Ten eerste moet de steun adequaat zijn en ten tweede moet deze steun ten goede komen aan de burgers die deze het meeste nodig hebben. Het Rijk is "systeemverantwoordelijk", zorgt ervoor dat er een systeem is dat het mogelijk maakt om deze maatschappelijke doelen te bereiken. Voor de bijvoorbeeld stelt het kabinet algemene randvoorwaarden met daarbinnen lokale beleidsvrijheid met versterkte inbreng van de direct betrokkenen, een maximaal transparante besluitvorming, maximale inzichtelijkheid wat betreft de bereikte resultaten en vergelijking met de prestaties van andere gemeenten.

43.

Is het kabinet daadwerkelijk van oordeel dat de huidige verzorgingsstaat "ondermaatse prestaties" oplevert? Zo ja, op grond waarvan? Is de opdracht dan niet veeleer het verbeteren dan het verkleinen van de verzorgingsstaat?

43.

Het kabinet voorziet dat toekomstige kabinetten voor het dilemma zullen komen te staan van een brede verzorgingsstaat die ondermaatse prestaties levert voor iedereen of een selectieve verzorgingsstaat die goede prestaties levert voor degenen die de zorg van de overheid nodig hebben. Het kabinet geeft aan dat er naar zijn oordeel sprake is van verbetering als de verzorgingsstaat zich ontwikkelt in de richting van vergroting van de selectieve capaciteiten.

44.

Kan het kabinet toelichten waarom de maximum AOW-premiepercentage op 18,25% gesteld is?

44.

De toenemende vergrijzing van de Nederlandse bevolking leidt er toe, dat steeds meer mensen in de komende decennia recht hebben op een AOW-pensioen. In 1998 is het Spaarfonds AOW ingevoerd, dat tot doel heeft de financierbaarheid van de AOW-uitgaven op langere termijn als gevolg van de vergrijzing veilig te stellen. Het instellen van dit spaarfonds heeft er toe geleid dat het premiepercentage voor de AOW kan worden beperkt tot 18,25%, waardoor de koopkrachtontwikkeling niet te zeer onder druk komt te staan.

45.

Hoe wordt in deze kabinetsvisie, die eigen verantwoordelijkheid en vrije marktwerking hoog in het vaandel heeft, voorkomen dat "kwetsbare ouderen aan hun lot worden overgelaten"? Welke concrete maatregelen worden hiertoe ondernomen?

45.

De kwetsbaarheid van burgers kan zeer uiteenlopende achtergronden hebben, voortkomend uit een hoge draaglast gecombineerd met het ontbreken van middelen en vaardigheden van fysieke, sociale, financiële of verstandelijke aard. Het beleid moet voldoende selectieve elementen bevatten om de prestaties op kwetsbare burgers te richten. Een voorbeeld daarvan is het voorstel voor de Wet maatschappelijke

ondersteuning (Tweede Kamer 2004-2005, 30131, nr.1) waarmee het kabinet wil bereiken dat de AWBZ ook op de lange termijn toegankelijk blijft voor diegenen die zware chronische en continue zorg nodig hebben die grote financiële risico's voor individuen met zich meebrengt en die particulier niet te verzekeren is. En dat ook kwetsbare burgers actief aan de samenleving kunnen meedoen. Een ander voorbeeld is de introductie van de zorgverzekering (Tweede Kamer, 2004-2005, 29.763, nr. 1) in combinatie met de zorgtoeslag (Tweede Kamer, 2004-2005, 29762, nr. 1). Risicoselectie op gezondheidskenmerken voor het wettelijk te verzekeren pakket wordt voorkomen door de acceptatieplicht, het verbod op premiedifferentiatie tussen gelijke polissen en een adequaat risicovereveningssysteem. Voor de financiële toegankelijkheid wordt de zorgtoeslag geïntroduceerd. Aan de financiële toegankelijkheid wordt verder nog bijgedragen door de fiscale buitengewone uitgavenregeling. Voorzover er uit hoofde van deze regeling recht op belastingaftrek bestaat maar het inkomen onvoldoende is om deze te verzilveren, kan uitbetaling plaatsvinden op grond van de tegemoetkomingsregeling buitengewone uitgaven.

46.

Hoe wordt de doelstelling om meer ouderen via verenigingen te laten sporten gerealiseerd nu de sportbonden geen overheidssubsidie meer ontvangen? Wat vindt het kabinet van het feit dat steeds meer volwassenen hun lidmaatschap van een sportvereniging opzeggen?

46.

Veel sportbonden ontvangen nog overheidssubsidie voor verschillende onderdelen van hun jaarplannen. Alleen de instellingsubsidie voor het algemeen functioneren is afgebouwd. Het werven, begeleiden en behouden van leden is een functie van de sportbonden en hun sportverenigingen, die niet door VWS wordt gesubsidieerd. De subsidies voor het opzetten van (een aangepast) sportaanbod voor 50-plussers of het stimuleren van de doelgroep "ouderen" werden uitsluitend gegeven voor innoverende initiatieven. Bonden werden daarbij door NOC\*NSF - met subsidie van VWS - ondersteund. Inmiddels hebben vernieuwingen in veel sportbonden geleid tot sportaanbod dat voor ouderen geschikt is en met name 55-plussers profiteren hiervan. Cijfers uit het Trendrapport bewegen & gezondheid 2002 en 2003 en de verenigingsmonitor van NOC\*NSF laten zien, dat het aantal volwassenen dat lid is van een sportvereniging, geen daling laat zien maar een lichte stijging. Eind 2005 worden publicaties verwacht waarin trends beter zichtbaar worden.

Ook nu nog subsidieert het kabinet de ontwikkeling van nieuw sportaanbod voor 50-plussers, enerzijds via de Taskforce 50+ sport en bewegen waarin ook de georganiseerde sport participeert, anderzijds via een project van NOC\*NSF gericht op sport voor senioren in de georganiseerde sport. Dit seniorenproject past binnen het streven van NOC\*NSF om zo'n 500.000 nieuwe leden te werven door een passend sportaanbod te bieden. Dit is een onderdeel van het speerpunt uit de Sportagenda van 2005-2008 waarin NOC\*NSF samen met de sportbonden het marktaandeel van de georganiseerde sport wil vergroten. Het kabinet steunt dit streven, maar richt zich niet alleen op de georganiseerde sport om haar doelen te bereiken.

47.

Wanneer wordt het onderzoek naar de wenselijkheid van consultatiebureaus voor ouderen afgerond?

47.

In de actuele discussie over consultatiebureaus voor ouderen zijn drie functies voor een dergelijk consultatiebureau te onderscheiden. Dat zijn a. preventie in de klassieke betekenis zoals bij de consultatiebureaus voor zuigelingen en jeugdigen, b. een functie waarbij sprake is van het integraal initiëren of organiseren van zorg tussen actoren. Dit raakt aan de één loket gedachte en c. een pro-actieve functie die zorgt voor het starten van zorg voordat de problemen van cliënten escaleren.

Ad a. Op het gebied van preventie is al het nodige onderzoek gedaan. De conclusie uit dat onderzoek is dat preventie voor ouderen voldoende gerealiseerd wordt binnen de algemene preventie. Binnen de algemene preventie speelt nu de huisarts een belangrijke rol. Los van de meerwaarde van een consultatiebureau voor ouderen, zou dit dan ook logischerwijs consequenties moeten hebben voor de rol van de huisartsen.

Niettemin zijn er wel aanwijzingen dat specifieke preventie voor ouderen mogelijk is. Er zijn echter vraagtekens bij de maatschappelijke doelmatigheid van specifieke preventie voor ouderen. In het rapport 'Veroudering met ambitie' wat op uw verzoek door de Gezondheidsraad is uitgebracht werd al een advies aangekondigd over preventie voor ouderen. Mede op dat rapport wil ik mijn standpunt baseren.

Ad b. en c. Het Landelijk Dementie Programma is beleid om te bevorderen dat zorg regionaal meer integraal georganiseerd wordt. De verantwoordelijkheid hiervoor ligt primair bij de regionale aanbieders en de verzekeraars. Ook cliënten hebben hier een belangrijke rol. In de loop van 2006 komen de eerste evaluaties beschikbaar. Anderzijds verwacht ik dat bij de gemeenten een belangrijke rol krijgen in de maatschappelijke zorg en de afstemming met de medische zorg die een positief effect kan hebben op integraal en pro-actief de zorg organiseren. Momenteel zijn deze ontwikkelingen bij gemeenten in een beginstadium. Ik ga momenteel na in welke mate en in welke vorm gemeenten 'outreaching' kunnen zijn. Beide ontwikkelingen wil ik in mijn standpunt over consultatiebureaus betrekken.

Ik ben voornemens mijn onderzoek naar de wenselijkheid van consultatiebureau's in 2006 af te ronden en verwacht u medio 2006 te kunnen rapporteren.

48.

Met welke concrete maatregelen wil het kabinet het vrijwilligerswerk versterken?

48.

In september ontvangt u een beleidsbrief Vrijwillige Inzet. Deze brief bevat voorstellen voor concrete acties op de volgende drie prioriteiten:

- a. Verminderen van belemmeringen in wet- en regelgeving voor vrijwilligers(organisaties).
- b. Verbeteren van de kwaliteit lokale infrastructuur voor vrijwilligers zoals steunpunten.
- c. Stimuleren van vrijwillige inzet door nieuwe doelgroepen zoals ouderen.

Voor dit beleid is tot en met 2007 jaarlijks € 3.5 miljoen extra beschikbaar.

49.

Met betrekking tot de verzorgingsstaat stelt het kabinet dat "juist de burgers die de overheid het minst nodig hebben, het meest assertief zijn om de overheid aan te

spreken als het misgaat". Betreft dit een constatering op basis van objectieve feiten? Welke betekenis heeft deze opmerking: behoeftig = onmondig en vice versa?

49.

Bedoeld zijn de situaties waarbij tussen de oorzaak van de ondersteuningsnoodzaak en de belemmerde vraagarticulatie een positief verband bestaat. Bij oorzaken zoals de ziekte van Alzheimer is dit overduidelijk maar ook bij zaken als taalachterstand en sociaal isolement is sprake van een dergelijk verband.

50.

Ouderen zullen veelal hun eigen verantwoordelijkheid nemen zoals het kabinet ook verwacht. Maar er is ook een groep kwetsbare ouderen die ondersteuning nodig hebben. Het uitblijven van die steun kan leiden tot een toenemende afhankelijkheid en zorgvraag. Welke maatregelen heeft regering genomen of is zij voornemens te nemen om dit te voorkomen?

50.

Zie het antwoord op vraag 42.

51.

In hoeverre gaat de term basisvoorziening samen met het verzekeringskarakter van de AOW?

51.

In de kabinetsnotitie wordt met betrekking tot de inkomenspositie van ouderen, aandacht besteed aan de drie pensioenpijlers. Daarmee worden bedoeld de AOW, de aanvullende pensioenen en de particuliere voorzieningen. In dat verband wordt de AOW een basisvoorziening genoemd. Het karakter van deze wet is een (verplichte) volksverzekering.

52.

Welke concrete maatregelen worden genomen om de te hoge woonquote van veel ouderen tegen te gaan?

52.

De woonquote is hoger dan de huurquote omdat deze woonquote de totale woonuitgaven bevat, dus naast de kale huur en de subsidiabele servicekosten van de woning behoren daartoe de heffingen zoals OZB, rioolrecht, uitgaven voor nutsvoorzieningen (zie ook de antwoorden op vraag 73 en 79).

Het kabinet heeft geen beleid met betrekking tot de woonquote. Wel heeft het kabinet beleid op het gebied van de huursubsidie. Dit beleid beoogt de huurquote's van onder meer ouderen beperkt te houden. De Huursubsidiewet voorziet voor ouderen die een huurwoning bewonen, reeds in maatregelen die (ook) voor ouderen de betaalbaarheid van het wonen waarborgen (zie ook het antwoord op vraag 36). Hierdoor blijft de netto huurquote (dit is het deel van het netto inkomen dat wordt uitgegeven aan huur minus huursubsidie) van ouderen met huursubsidie beperkt tot 25,1% voor

eenpersoonshuishoudens en 18,3% voor meerpersoonshuishoudens (begrotingsjaar 2004).

53.

Waarom herstelt het kabinet niet de volledige koppeling van de AOW met de loonontwikkeling?

53.

Zie het antwoord op vraag 29.

54.

Is het enige dat het kabinet doet aan het probleem van mensen met een onvolledige AOW-opbouw het attenderen van de Sociale Verzekeringsbank (SVB) en gemeenten op de bestaande mogelijkheden?

54.

In zijn advies "Onvolledige AOW-opbouw" uit 2000, heeft de SER enkele specifieke maatregelen voorgesteld voor AOW-gerechtigden die een onvolledig AOW-pensioen ontvangen. Naar aanleiding van dat advies zijn destijds door het kabinet maatregelen getroffen. Concreet gaat het daarbij om een herziening van de vrijwillige verzekering AOW, gericht op de opheffing van het nationaliteitsvereiste bij deze vorm van verzekering, en om een verruiming van de mogelijkheid om onverzekerde jaren in te kopen in die zin dat de termijn waarop een betrokkene de beslissing daartoe moet nemen, is verlengd van 1 naar 5 jaar. Overigens volstaat het kabinet, voor wat betreft de beantwoording van deze vraag, met een verwijzing naar zijn reactie op vraag 32.

55.

Op welke wijze wordt de coördinerende verantwoordelijkheid ten aanzien van de woningbouw geconcretiseerd?

55.

Zie het antwoord op vraag 10.

56.

"Een gezonde ouderdom begint met een gezonde leefstijl op jongere leeftijd". Wat betekent deze inzet voor groepen die nu niet gezond zijn of in het geheel niet opgegroeid zijn met het inzicht van een gezonde leefstijl?

56.

Op het gebied van preventie (het bevorderen van een gezonde leefstijl) doet VWS voor deze specifieke doelgroep ook het nodige. Ook op latere leeftijd kan het aannemen van een gezondere leefstijl renderen. Binnen het domein van sport- en bewegingsstimulering worden de doelgroepen ouderen en mensen met een lage Sociaal-Economische Status (en gezondheidsachterstand) als prioriteitsgroepen aangemerkt. VWS subsidieert de ontwikkeling en uitvoering van methodieken die bijdragen aan meer sport en bewegen door de genoemde doelgroepen.

57.

Moet er naast een gebrekkige ervaring in de relatie tussen gedrag en gezondheid ook niet erkend worden dat (on)gezondheid deels niet beïnvloedbaar is?

57.

Gezondheid wordt bepaald door genetische, gedrags- en omgevingsfactoren. Over de onderlinge interactie van die factoren bestaat nog veel onduidelijkheid. Duidelijk is wel dat gezondheid niet volledig is 'af te dwingen' door het aannemen van een gezonde leefstijl. Duidelijk is ook dat de kans op een goede gezondheid aanzienlijk groter is/wordt wanneer men gezond leeft. Overigens is de wetenschappelijke evidentie voor de verschillende relaties tussen gedrag en gezondheid op diverse terreinen inmiddels aanzienlijk en nog steeds groeiende.

58.

In hoeverre kan het niet voldoen aan de beweegnorm verklaard worden door problemen aan het bewegingsapparaat?

58.

Onderzoekscijfers laten zien dat mensen met een chronische aandoening minder vaak voldoen aan de beweegnorm dan de algemene bevolking (respectievelijk 44% versus 55%). Bewegingsarmoede is het grootst onder mensen met artrose, hart- en vaatziekten en/of astma/COPD. Naast de aard van de aandoening zijn ook determinanten als het aantal en de ernst van de chronische aandoeningen, pijn, lichamelijke beperkingen, beweegervaring, motivatie en angst bepalend voor het beweeggedrag van de betreffende persoon. Dit geldt ook voor mensen met klachten aan het bewegingsapparaat.

59.

In hoeverre is fysiotherapie een mogelijke ondersteuning om ouderen met problemen aan het bewegingsapparaat te helpen bij het invullen van hun beweging?

59.

Dat is zeer wel mogelijk. Op dit moment geven fysiotherapeuten ouderengymnastiek in zowel wijkgebouwen als binnen intramurale settings. Het doel van deze ouderengymnastiek is om de mobiliteit van ouderen te vergroten, ze te stimuleren om in beweging te blijven en ervoor te zorgen dat ze zich zekerder voelen. Daarnaast kunnen fysiotherapeuten adviezen geven hoe ouderen gebruik kunnen maken van hulpmiddelen, deze adviezen worden altijd geboden in samenspraak met de ergotherapeuten.

60.

Zijn de inspanningen van het kabinet ter bevordering van het realiseren van kleinschalige voorzieningen van dementerenden voldoende om aan de enorme opgave terzake te voldoen? Zo ja, op grond waarvan? Zo nee, waarom niet?

60.

De inspanningen van het kabinet om partijen in het veld zo goed mogelijk in staat te stellen kleinschalige voorzieningen voor mensen met dementie te realiseren liggen op twee terreinen. In het kader van het gezamenlijke beleid van de ministers van VROM en

VWS op het terrein van wonen en zorg wordt ruimschoots aandacht besteed aan het in voldoende mate realiseren van geschikte woningen voor mensen met beperkingen (actieplan Investeren voor de toekomst, brief van 5 juli 2004, TK 2003 – 2004, 26 631, nr.99 en brief van 22 december 2004, TK 2004 – 2005, 26 631, nr. 119).

Op het vlak van de verblijfsbouw wordt er in het kader van de Wet ziekenhuisvoorzieningen (WZV) en ook in het kader van diens beoogde opvolger, de Wet toelating zorginstellingen (WTZi), ruimschoots vrij baan gegeven aan het ontplooiën van initiatieven voor kleinschalige voorzieningen. De beleidsregels ex artikel 3 van de WZV spreken zich uit voor het realiseren van intramurale capaciteit in de vorm van kleinschalige voorzieningen. De regelgeving op basis van de WTZi gaat daarin zelfs nog verder, door de totstandkoming van kleinschalige voorzieningen, onder andere die voor mensen met dementie, tot een bepaalde omvang vrij te stellen van het bouwregime. Plannen voor echt kleinschalige voorzieningen zullen in de toekomst niet langer vooraf door de overheid worden getoetst, een extra stimulans voor aanbieders van verblijfszorg om die in nieuwe, kleinschalig opgezette settings te realiseren.

Arcares, Alzheimer Nederland en Aedes hebben zich op 30 juni 2005 middels een convenant gebonden aan het uitvoeren van een tweejarig werkprogramma waarmee het fenomeen kleinschalige zorg voor mensen met dementie verder zal worden gepromoot en de totstandkoming ervan zal worden gestimuleerd en ondersteund. Het ministerie van VWS draagt bij in de kosten van dit werkprogramma.

Het vorenstaande overziende leidt tot de conclusie dat het kabinet voldoende inspanningen heeft verricht opdat door derden aan de vraag naar kleinschalige voorzieningen voor mensen met dementie kan worden tegemoet gekomen.

61.

“Het kabinet pleit voor een leven lang sporten en bewegen voor iedereen”. In de kabinetsnota wordt gemeld dat in commerciële sportcentra steeds vaker een specifiek sportaanbod voor ouderen te vinden is. Voor veel mensen met alleen AOW en of een klein pensioen zullen de contributies daarvoor te hoog zijn. Hoe gaat het kabinet ervoor zorgdragen dat ook deze mensen kunnen sporten?

61.

Het kabinet streeft naar een gedifferentieerd sportaanbod. Marktwerking speelt hierin een belangrijke rol. Naast de commerciële fitnesscentra die hogere contributies hebben, bieden ook sportverenigingen en gemeenten sportmogelijkheden voor ouderen aan die vaak goedkoper zijn. Goede voorbeelden zijn GALM en MBvO. Daarnaast kunnen ouderen ervoor kiezen om gebruik te maken van bestaande voorzieningen als wandel- en fietspaden en in ongeorganiseerd verband te sporten en bewegen. Op het lokale niveau vindt de afstemming tussen vraag en aanbod plaats en gemeenten vervullen hierin een spilfunctie.

62.

Worden gemeenten aangespoord om bij het doelmatiger gebruik van voorzieningen te kijken naar mogelijke combinaties met gymfaciliteiten bij scholen?

62.

Het is de verantwoordelijkheid van gemeenten en scholen zelf hoe zij omgaan met de beschikbare faciliteiten. Het kabinet is een voorstander van het benutten van de



beschikbare voorzieningen en juicht het multifunctioneel gebruik van accommodaties, waaronder gymzalen, toe.

63.

Zou één van de mogelijkheden om ouderen meer te laten bewegen kunnen bestaan uit het actief nodigen/stimuleren van ouderen tot het doen van hun dagelijkse behoeften, zoals boodschappen onder begeleiding, buiten de deur?

63.

Ja. In het algemeen geldt dat begeleiding/zorg gericht zou moeten zijn op het activeren van ouderen in tegenstelling tot het uit handen nemen van activiteiten voor/door ouderen. De bewegingscampagne FLASH! (acroniem voor Fietsen, Lopen, Actiemomenten en Huishoudelijke klussen) kiest deze insteek, wat betreft de doelgroep ouderen en chronisch zieken, ook. Concrete adviezen en activiteiten zijn gericht op het (onder begeleiding) activeren van ouderen, waaronder wandelend of fietsend boodschappen doen.

64.

Het kabinet pleit voor een intensivering van de aandacht voor allochtone vrouwen. Is het kabinet bereid goed lopende projecten te ondersteunen? Zo ja, hoe?

64.

De mogelijkheden en de effectiviteit van methoden worden verkend. Over het punt van de ondersteuning merk ik op dat structurele (permanente) bekostiging of verregaande implementatie met Rijksmiddelen niet past in het algemene kabinetsbeleid dat gericht is op verantwoordelijkheid van veldpartijen en de eigen verantwoordelijkheid van de burger.

65.

Valpreventie is belangrijk, maar ook ketenzorg indien het toch gebeurt. Welke maatregelen zijn genomen of zullen nog worden genomen om de muren te slechten tussen alle partners met diverse financieringsstromen?

65.

Het slechten van de muren tussen ketenpartners betrokken bij de genezing en revalidatie na een valongeval is zeer wel mogelijk gegeven diverse financieringsstromen. De ontwikkeling van zorgpaden Totale Heupprothese of de ontwikkeling van ketenzorg tussen de diverse intra- en extramurale zorgaanbieders is in beweging. Ketenpartners maken afspraken over de plaatsing van patiënten na een ziekenhuisopname in revalidatie centra zodat er zo snel als mogelijk gewerkt wordt aan revalidatie en re-activering. Een goede opvang thuis, na de revalidatie, wordt in diezelfde keten geregeld door transfermedewerkers.

Wanneer alle op genezing gerichte zorg uit de AWBZ wordt overgeheveld naar zorgverzekering, zal dat ook bijdragen aan een meer integrale financiering van de ketenzorg. Het kabinet kiest er echter voor dit voornemen uit het regeerakkoord nu niet uit te voeren om de invoering per 1 januari 2006 van de zorgverzekeringswet niet te bemoeilijken.

66.

Het kabinet wil onderzoeken of consultatiebureaus voor ouderen een bijdrage leveren aan het langer gezond blijven van ouderen. Naar deze vorm van preventief gezondheidsonderzoek bij ouderen in Nederland wordt al enige decennia onderzoek gedaan door diverse instanties. Wat is de reden dat het kabinet kiest voor nieuw onderzoek in plaats van te starten met de consultatiebureaus?

66.

Zie het antwoord op vraag 47.

67.

Wat zal er in het beleidstraject ten aanzien van allochtone vrouwen internationaal worden uitgewisseld?

67.

Het kabinet wil voorkomen het wiel opnieuw uit te vinden en gaat actief op zoek naar internationale kennis en ervaring.

68.

Wat is de gebleken meerwaarde van de consultatiebureaus ten opzichte van alerte huisartsenzorg?

68.

Zoals ik in mijn antwoord op vraag 47 al heb aangegeven, hoop ik in 2006 mijn onderzoek naar de wenselijkheid van consultatiebureau's te kunnen afronden. Ik verwacht als uitkomst van het onderzoek dat de meerwaarde van de consultatiebureaus is gelegen in het aanbieden van een samenhangend zorgaanbod. Huisartsen zorg beperkt zich, in zijn algemeenheid, tot diagnostiek en behandeling bij aandoeningen. Een consultatiebureau zal in de gelegenheid zijn om samenhang te creëren tussen zorg en welzijn waarbij beide aspecten bij 1 loket geregeld en gecoördineerd kunnen worden.

69.

Verwacht het kabinet dat gemeenten voldoende financiële armslag hebben bij de uitvoering van de Wet maatschappelijke ondersteuning () om een actief naar buiten reikend preventief gezondheidsbeleid te voeren?

69.

Het preventieve gezondheidsbeleid is geregeld in de Wet collectieve preventie gezondheidszorg (Wcpv). Voor de uitvoering van de Wcpv krijgt een gemeente middelen uit het Gemeentefonds.

70.

Worden er in de bouwregelgeving nog aanpassingen overwogen om nieuwbouw standaard beter toegankelijk en bruikbaar te maken of om nieuwbouw makkelijker aanpasbaar te laten zijn?

70.

In het Bouwbesluit is per 1 juli 1997 geregeld dat rolstoelgebruikers en andere mensen met een functiebeperking (bewoners en bezoekers) nieuwe woningen en andere gebouwen zelfstandig moeten kunnen bereiken en binnengaan. In aanvulling op de al bestaande voorschriften voor de toegankelijkheid van woningen is, ook in 1997, in het kader van het ouderenbeleid tevens een eisenpakket doorgevoerd dat verband houdt met aanpasbaar bouwen en toegankelijkheid.

Met het verschijnen van het Bouwbesluit 2003 zijn enkele aanvullende kwaliteitsverhogende maatregelen doorgevoerd ter verbetering van de bruikbaarheid, toegankelijkheid en toekomstwaarde van gebouwen. Het betreft een betere beloopbaarheid van trappen, vergroting van de minimumvrije hoogte van doorgangen (deuropeningen), de minimumvrije hoogte en breedte van verkeersruimten en de minimumvrije hoogte van verblijfsruimten.

Met de voltooiing van genoemde operaties is, voor zover het de bouwtechnische regelgeving betreft, naar het oordeel van VROM en de partners in het Overlegplatform Bouwregelgeving (OPB), adequaat invulling gegeven aan het maatschappelijk vereist wettelijk minimumniveau van de toegankelijkheid, en ook van de aanpasbaarheid in termen van gebruiksmogelijkheden van nieuwe woningen en andere gebouwen voor mensen met een functiebeperking. Een verdere aanscherping en uitbreiding van deze voorschriften in het Bouwbesluit 2003 wordt dan ook vooralsnog niet overwogen.

71.

Welke instrumenten biedt de WMO gemeenten om hun verantwoordelijkheid ten aanzien van vrijwilligerswerk in te vullen?

71.

In de beleidsbrief Vrijwillige Inzet die in september naar de Tweede Kamer zal worden gestuurd, wordt voorgesteld om een groot deel van het budget te reserveren voor het ondersteunen van gemeenten bij het opzetten van een goede lokale infrastructuur. Het voorstel is om deze ondersteuning onder meer te bieden via een netwerk van adviseurs die thuis zijn op het terrein van vrijwillige inzet. Gemeenten kunnen deze adviseurs inroepen bij het ontwikkelen van gemeentelijk beleid en/of het opzetten van een lokale infrastructuur.

72.

Hoe wil het kabinet mensen met een fysiek zware baan en een gespecialiseerde opleiding (bijvoorbeeld bouwvakker) langer laten werken en aan het eind van de loopbaan een minder veeleisende baan laten vinden?

72.

Werknemers met minimaal 40 pensioenjaren hoeven niet door te werken. Voor werknemers die eerder dreigen uit te vallen of door willen werken, maar dit niet kunnen in hun huidige beroep start in het najaar het project Intersectorale Mobiliteit. Hierbij wordt gekeken naar de mogelijkheden en belemmering die zich voordoen bij de overstap naar een andere sector. Hierbij wordt ook gekeken naar fysiek zware beroepen en werknemers met een gespecialiseerde opleiding of met weinig (formele) opleiding. EVC's zullen hierbij een rol spelen. Werkgevers en werknemers hebben hier een verantwoordelijkheid in de vorm van het (in)voeren van 'leeftijdsbewust personeelsbeleid'. De 'Tijdelijke stimuleringsregeling leeftijdsbewust beleid' ondersteunt

werkgevers bij het treffen van maatregelen voor het ontwikkelen van leeftijdsbewust beleid ten einde werknemers in staat te stellen langer te blijven werken.

73.

Op welke wijze wordt in de voorstellen over het zelf betalen van wonen en van bijbehorende diensten de financiële toegankelijkheid van deze voorzieningen gewaarborgd?

73.

Voor de betaalbaarheid rond het wonen verwijs ik naar de antwoorden op vraag 36 en 52, waarin is uiteengezet welke regelingen er zijn om de betaalbaarheid voor ouderen met alleen AOW of alleen een klein pensioen te waarborgen.

Voor zorg geldt dat ouderen die zorg op basis van de AWBZ ontvangen een inkomensafhankelijke eigen bijdrage betalen. Voor de laagste inkomens is dat momenteel maximaal €18 per maand.

In de toelichting op het voorstel voor de Wet maatschappelijke ondersteuning, toegezonden aan de Kamer bij brief van 27 mei 2005, is aangegeven dat de eigenbijdrageregeling AWBZ en de regeling in de Wmo op elkaar zullen worden afgestemd, om een mogelijke stapeling van eigen bijdragen voor individuen te begrenzen. De grenzen van de eigenbijdrageregeling voor de Wmo worden geënt op eigenbijdrageregeling die geldt voor de extramurale AWBZ.

Tot slot kan de burger in verband met de in te voeren Zorgverzekeringswet gebruik maken van de mogelijkheid van een zorgtoeslag.

74.

Hoe wil het kabinet de doelstellingen met betrekking tot de toegankelijkheid van het openbaar vervoer bewerkstelligen gezien het feit dat de overheid hiertoe nauwelijks bevoegdheden heeft? Is het kabinet van oordeel dat deze bevoegdheden moeten worden uitgebreid? Zo ja, op welke wijze? Zo nee, waarom niet?

74.

De overheid heeft langs meerdere wegen bevoegdheden op het vlak van de toegankelijkheid van het openbaar vervoer:

1. Op basis van de concessies voor het hoofdrailnet en de hoofdspoorweg infrastructuur werken NS en ProRail aan een gezamenlijk stappenplan toegankelijkheid spoor;
2. De decentrale overheden werken eveneens aan stappenplannen voor toegankelijkheid van het regionale stads-/streekvervoer.

Over deze stappenplannen zal de Tweede Kamer in het najaar nader worden geïnformeerd. Al bij brief van 23 november 2004 (23 645 nr. 81) is de Tweede Kamer geïnformeerd over de (verdeling van) verantwoordelijkheden met betrekking tot toegankelijkheid van het openbaar vervoer. Gezien de bestaande bevoegdheden, zie ik geen aanleiding nu aanvullende maatregelen te treffen.

75.

Het kabinet meent dat voor ouderen die door willen werken na hun 65<sup>ste</sup> jaar het ondernemerschap de beste optie is, omdat solliciteren op die leeftijd vaak moeilijk is. Is het wezen van ondernemen echter niet vaak een kwestie van langdurig investeren – zowel in geld als in tijd – en oogsten op lange termijn. Is de doelgroep deze lange adem

wel gegeven? Wat denkt het kabinet aan voorwaarde te kunnen geven om dit nadeel te verkleinen?

75.

Ondernemerschap lijkt voor veel ouderen een goede optie. Uit het rapport 'Oudere versus jongere starters' (EIM, december 2004) blijkt dat het aantal starters van 45 jaar en ouder in 1994 20% en in 2003 maar liefst 28% was. Starten van een onderneming biedt een groeiende groep ouderen dus een perspectief en vormt dus een integraal onderdeel van het activeringsbeleid van het kabinet.

Oudere starters kunnen vaak gebruik maken van een lange werk- en levenservaring. Bovendien blijkt dat oudere starters vaker uitsluitend met eigen kapitaal starten dan jongere starters en dat zij lagere bedragen investeren. Ook kiezen veel oudere starters voor eenpersoonsbedrijven om hun bedrijf overzichtelijk te houden. Langdurig investeren is daardoor niet nodig. Dit maakt oogsten op kortere termijn mogelijk. Het kabinet acht het gezien het voorgaande dan ook niet nodig om specifieke voorwaarden te scheppen om het geopperde nadeel te verkleinen.

76.

Hoe wordt de huidige onvoldoende (5,3) in de waardering van cliënten voor bus- en treinvervoer en collectief vraagafhankelijk vervoer in 2010 omgebogen in een 7,2?

76.

Zie het antwoord op vraag 74.

77.

Veel mensen met een kleine beurs zouden wel een vergoeding per uur willen krijgen voor hun vrijwilligerswerk. Hoe denkt het kabinet daarover? Is het zo dat het kabinet wil dat het fonds PGO allen nog benut mag worden voor ondersteuning van zorg?

77.

Vrijwillige inzet van mensen voor anderen of voor de gemeenschap wordt door het kabinet gewaardeerd en gestimuleerd. De inzet is vrijwillig, in principe belangeloos en dus onbetaald. Vrijwilligers kunnen gemaakte onkosten echter wel vergoed krijgen. Organisaties en instellingen kunnen hun vrijwilligers - zonder onderbouwing van de kosten - een onkostenvergoeding geven van maximaal € 21 per week en € 735 per jaar. Indien de daadwerkelijk gemaakte kosten hoger zijn dan deze bedragen kunnen ze uiteraard ook vergoed worden, maar dan moet dit desgevraagd wel aantoonbaar kunnen worden gemaakt aan de belastingdienst.

Het is niet zo dat het fonds PGO alleen nog benut mag worden voor ondersteuning van zorg.

De reikwijdte van de nieuwe regeling die op 1 januari 2006 in werking treedt, gaat uit van zorg en maatschappelijke ondersteuning, voorzover voortvloeiend uit VWS wet- en regelgeving. De subsidiëring is gericht op landelijk werkende organisaties en geldt de volgende functies: voorlichting, lotgenotencontact, belangenbehartiging, ondersteuning medezeggenschap, en kwaliteitstoetsing vanuit cliëntperspectief.

78.

Op welke wijze wordt de kwaliteit van zorg bewerkstelligd en zo nodig afgedwongen op terreinen waar de overheid zich terugtrekt, zoals in de WMO?

78.

Voor zover het gaat om de kwaliteit van maatschappelijke ondersteuning is, in het systeem waarin de Wmo voorziet, de gemeente verantwoordelijk voor de borging hiervan. Dit acht ik het meest passend binnen een systeem waarin vanuit de landelijke overheid het speelveld wordt bepaald, maar waar op lokaal niveau beleidsvrijheid geldt ten aanzien van de invulling van dit speelveld. Het voorstel voor de Wet maatschappelijke ondersteuning (TK 2004 - 2005, 30131, nr. 1) voorziet erin dat gemeenten verplicht zijn bij het opstellen van hun plannen ten aanzien van maatschappelijke ondersteuning zich ook een oordeel te vormen over hoe deze borging vorm krijgt.

Ten aanzien van de huishoudelijke verzorging geldt dat ik uw kamer heb toegezegd dat het regime van de Kwaliteitswet zorginstellingen van toepassing zal zijn. (TK 2004 - 2005, 30131, nr. 4, p. 16).

79.

Wat gaat het kabinet doen om een beter evenwicht te realiseren met betrekking tot woonlasten en zorg, om de voordeliger maar veelal minder gewenste intramuralisering niet onvermijdelijk te maken voor de smalle beurs?

79.

Zie het antwoord op vraag 73.

80.

Waarom verloopt de afbouw van het aantal meerbedskamers in verpleeghuizen veel trager dan voorzien? Welke concrete maatregelen worden wanneer genomen ter bespoediging van de afbouw?

80.

Het oorspronkelijke voornemen uit 1996 was om alle vijf- en zesbedkamers via de bouwprioriteitenlijst 1997-2000 om te zetten in een- en tweebedkamers. Daarna zouden de drie- en vierbedkamers aangepakt worden in de periode 2001-2004. Dit was in de praktijk een te hoog gegrepen doelstelling. Het vergt meer tijd om bouwplannen om te zetten in gerealiseerde initiatieven. Verder is er in de periode na 2000 weer een aantal "uitgedunde" meerbedkamers in gebruik genomen om de wachtlijsten te verminderen.

De indruk bestaat dat thans alle verpleeghuizen met meerbedkamers in beeld zijn. Alle instellingen die nog geen renovatieplannen hadden ingediend hebben een brief gekregen met de aansporing snel een plan te ontwikkelen. De versnelling in de afbouw die thans waarneembaar is wordt versterkt door de gezamenlijke actie van Arcares en het CBZ. De instellingen die moeten renoveren worden door het CBZ gevolgd op het punt van aanvragen van verklaringen en vergunningen e.d. De daarvoor noodzakelijke middelen zijn gereserveerd, zodat een verklaringsaanvraag niet wegens gebrek aan middelen hoeft te worden vertraagd.

81.

Op 5 juli 2004 is het actieplan "investeren voor de toekomst" aan de Kamer gepresenteerd. Hoe staat het met de afgesproken resultaten? Zit het kabinet op schema? Zo neen, wat is de reden daarvoor?

81.

Zoals in het Actieplan is aangegeven zal in de jaarverslagen van VROM en VWS worden gerapporteerd over de voortgang. In het voorjaar van 2005 is – in overleg met alle relevante brancheorganisaties en koepels – een monitor vastgesteld voor het monitoren van de voortgang bij de uitvoering van het Actieplan.

In de loop van 2005 wordt de monitor gevuld met gegevens over behaalde resultaten zodat in de jaarverslagen van VROM en VWS over 2005 voor het eerst kan worden gerapporteerd over de tussentijdse resultaten.

82.

Waarom is het kabinet, mede gezien de wenselijkheid van integraal ouderenbeleid, geen voorstander van een zwaardere vorm van coördinatie en aansturing, bijvoorbeeld in de vorm van een aparte bewindspersoon voor het integrale ouderenbeleid? Dreigt versnippering niet in stand te blijven bij de gekozen werkwijze?

82.

De afstemming die binnen het kabinet en tussen departementen plaatsvindt, maakt het mogelijk om complementair daaraan voor het ouderenbeleid op centraal niveau te volstaan met een lichte vorm van coördinatie.

Verder is het kabinet van mening dat versnippering het beste wordt voorkomen door coördinerende bevoegdheden vooral bij de burger of zo dicht mogelijk bij de burger te leggen. Het kabinet legt het zwaartepunt van de coördinerende bevoegdheden van de overheid op het gemeentelijke niveau om ervoor te zorgen dat alle spelers in het veld hun verantwoordelijkheid jegens de samenleving waarmaken. Het kabinet verschaft de gemeenten daartoe de middelen en ziet erop toe dat de doelen van het in de nota uiteengezette beleid worden gehaald.

83.

De directe woonomgeving zegt het kabinet van belang te vinden. Welke faciliteiten voor kleine ondernemers denkt zij te kunnen aanbieden om voorzieningen in de buurt te houden of weer te krijgen?

83.

In de aan u in mei jl. toegestuurde 'Sterke basis voor topprestatie/ Vernieuwde EZ-instrumenten voor ondernemers' staat dat er in elke regio één loket komt: het 'ondernemersplein'. Daarin werken in ieder geval de Kamers van Koophandel en Syntens samen. Bij het 'ondernemersplein' kan de ondernemer terecht met al zijn vragen over (internationaal) ondernemen en innovatie.

De Kamers van Koophandel vormen bij uitstek het 'loket om de hoek' waar ondernemers terecht kunnen voor vragen en informatie.

Daarnaast heeft het Ministerie van Economische Zaken het project Seniorstart van MKB NL ondersteund. In dat kader zijn er drie regionale netwerken opgezet voor en door senior ondernemers: in Noord Holland, Noord Brabant en Gelderland. Ook is er een website gestart: [www.seniorstart.org](http://www.seniorstart.org).

84.

Op welke wijze wordt het aangekondigde maatschappelijke debat over het ouderenbeleid op lange termijn georganiseerd?

84.

Met de maatschappelijke discussie wil het kabinet burgers en veldpartijen meer betrekken bij het denken over de maatschappelijke opgave van het ouderenbeleid in het perspectief van de vergrijzing zoals die in de nota is geschetst. In essentie gaat het erom dat mensen in allerlei rollen (als burger, werknemer, werkgever, vrijwilliger, familielid e.d.) bij hun keuzes rekening houden met historisch gezien nieuwe verschijnselen: gemiddeld een lang leven en een kleine familie. Over instrumenten voor deze communicatie wordt overlegd met (communicatie)deskundigen en veldpartijen.

85.

Woningtoewijzing is een gemeentelijke aangelegenheid. Veel gemeenten maken in voldoende mate gebruik van de mogelijkheden die de Huisvestingswet biedt om bij woningtoewijzing rekening te houden met de benutting van geschikte woningen, vooral nabij zorgvoorzieningen en zorgsteunpunten. Gemeenten die dit onvoldoende doen, terwijl hun bevolkingsopbouw er wel aanleiding toe geeft, zullen aangespoord worden de woningtoewijzingsystematiek in hun Huisvestingsverordening aan te passen. Is het bekend om welke gemeenten het in dat geval gaat? Hoe wordt hun werkwijze gecontroleerd en – eventueel- gesanctioneerd?

85.

Op dit moment heeft mijn collega van VROM geen signalen ontvangen dat er gemeenten zijn die bij woningtoewijzing onvoldoende rekening houden met de benutting van specifiek voor ouderen of gehandicapten geschikte woningen. Wel bestaat de indruk dat de toewijzing van nultredenwoningen beter kan.

Ik ben samen met de Minister van VROM voornemens in het najaar een brief aan alle gemeenten te sturen over de uitvoering van het Actieplan 2004 t/m 2006 'Investeren voor de toekomst' (TK 2003-2004, 26631 en 28951, nr. 99), waarin wij onder meer op de problematiek van de woonruimteverdeling ingaan.

86.

Is de uiteindelijke doelstelling van het kabinet om op slechts 107 treinstations te zorgen voor een toegankelijke combinatie van materieel en infrastructuur?

86.

Zie het antwoord op vraag 74.

87.

Mantelzorgers moeten zonodig ondersteund kunnen worden. Denkt het kabinet aan extra financiële ondersteuning om dit bij een toename van de ondersteuningsvraag mogelijk te maken?

87.

Onlangs heeft het kabinet de notitie "De mantelzorger in beeld" aan de Kamer aangeboden (TK 2004 - 2005, 30169, nr. 1.). Daarin wordt aangegeven dat het



kabinet extra geld (zowel structureel als incidenteel) uittrekt voor de versterking van de ondersteuning van mantelzorgers.